

skulle han på 1940-talet delvis överge den utslätade målningsytan för att istället prova snabba och spontana penselsättningar och även arbeta med större färgkontraster än tidigare, men det hindrar inte att S:s konstnärskap genom årtiondena framför allt kännetecknas av stor konsekvens – och gedigenhet. Från tiden då han målade under inflytande av den nya sакligheten har han behållit ”respekten för det noggrant kontrollerande ögat. Hans bilder löses inte upp när man kommer dem nära, också en liten bråkdel av bildytan rymmer karaktär och anspänning” (Linde).

Vid återkomsten från Paris var S med om att jämte vännerna från Smedsudden samt bl a Albin Amelin, Sven X-et Erixson och Bror Hjorth (bd 19) grunda Färg och Form. Avsikten var att i skuggan av lågkonjunkturen och Kreugerkraschen bättre tillvarata konstnärernas ekonomiska intressen och gruppen öppnade därför eget galleri. Det var där som S genom några separatutställningar under andra halvan av 1930-talet fick sitt definitiva genombrott både hos publiken och hos konstkritikerna. Mycket plats i rampljuset tog den tillbakadragne S annars inte; i Färg och Form var han den lojale kamraten som hjälpte till vid ordnandet av gemensamma utställningar och då såg till att hänga sina egna dukar på de minst iögonfallande platserna.

Femtio år gammal nådde S krönet på sin karriär när han blev ledamot av Konstakademien och efterträdde Isaac Grünwald (bd 17) som professor vid Konsthögskolan. Han kom knappast dit som djärv förnyare och under det rätt infekterade tillsättningsärendet framhöll hans förespråkare vid akademien istället hans allsidighet som stafflimålare liksom hans ödmjukhet och ansvarskänsla gentemot konstnärskallet, som gjorde honom till en förebild för en yngre generation. Det har också hävdats att han genom sin tekniska skicklighet och sitt försynta sätt ska ha varit en uppskattad lärare (Löfgren). Likväl verkar S:s tid som professor ha blivit något av en besvikelse. Rädd för att ställa krav och påverka andra var han obekvämt i rollen som lärare och begärde i mars 1950 förtidsavsked med motiveringen att hans nerver var i olag (Söderberg o Derkert).

Trots en på senare år sviktande hälsa målade S oförtrutet, sin sista utställning hade han på Färg och Form bara någon månad före sitt fränfalle. Hans konst finns representerad på bl a Moderna museet, Nationalmuseum, Prins Eugens Waldemarsudde, Göteborgs konstmuseum och Malmö museer.

Källor o litt: H Eklund, U Linde, O Granath o S Slöör, Färg och Form (2007); K Fähræus, Falangen (Ord och bild 1925), s 410; U Linde, Konstkrönika (DN 24 okt 1957); S Löfgren, [Inledning] (G S: retrospektiv utställning, Sveriges allmänna konstförening, 2–24 februari 1963, Konstakademien, 1963); E Melin, Genialitet och livsnärhet (Konstrevy 1949); G Olson, Från Ling till Picasso: en konsthandlares minnen, berättade genom Karin Jacobsson (1965); SKL, 5 (1967); R Söderberg, Den svenska konsten under 1900-talet (1955); dens o C Derkert, Den stora omvälvningen (De sköna konsternas akademi, 1986), s 175; E Wallenqvist, G S (Konstrevy 1938). – G S 50 år (DN 20 aug 1942); nekr i DN 4 maj 1977.

Jakob Christensson

Svenson, Gärda Sofia, f 30 aug 1895 i Sibbarp, Hall, d 15 juni 1985 i Ljungby, ibid. Föräldrar: hemmansägaren Sven Andersson o Jenny Olivia Bengtsdotter. Sommarkurs vid Hallands läns kvinnl folkhögskola i Katrineberg 15, ordf i Falkenbergssortens kvinnl avd av Bondeförb 32, i Svenska landsbygdens kvinnoförb:s (SLKF) Hallandsdistrikt 18 nov 32–22 april 63, förbundssekr i SLKF (från 62 Centerns kvinnoförbund, CKF) 10 juni 33–18 juni 66, led av fritidsutredn maj 37–nov 46, av Bondeförb:s förtroenderåd 37–59, av Hallands läns landstings mödrhjälpsnämnd 38, ordf i Hallands läns hushålln:sällsk:s hemarbetsnämnd 38, led av Statens livsmedelskommissions konsumtionsråd 27 okt 39–50, av Husmödrarnas samarbetskomm 40, av Bondeförb:s (från 58 Centerpartiets) arbetsutsk 41–47, av dess partistyr 47–65, av styr för Hemmens forskningsinst 44–56, ordf i Hallands läns landstings hemhjälpsstyr 44–60, led av FK 45–63 (led av andra tillf utsk 47, av andra lagutskottet 52–63), av 1945 års civilförsvarsutredn okt 45–jan

GÄRDA SVENSON
Ur Tvåkammarriksdagen

47, ordf i Hallands läns landstings husmoderssemesternämnd 46, led av Statens fritidsnämnd (från 63 Statens friluftsnämnd) 1 juli 47–67, av Statens folkbadsutredn juni 48–okt 54, av jordbruksnämndens råd 50–60, av styr för Rädda barnen 51–66, av Bondeförb:s riksdagsgrupps förtroenderåd 52–57, av Centerpartiets riksdagsgrupps förtroenderåd 58A–63, av styr för Riksfören för tandsjukdomarnas bekämpande, av medicinalstyrelsens socialpsykiatriska nämnd 62–67, riksdagsrevisor 63–64, innehade kommunala uppdrag i Ljungby o Vinberg.

G 18 nov 1921 (enl vb Sibbarp) i Ljungby m hemmansägaren Justus Fredrik Daniel Svenson, f 2 sept 1897 där, d 6 maj 1965 där, son till hemmansägaren Otto August S o Olivia Charlotta Karlsdotter.

Född och uppvuxen i ett lantbrukarhem i halländska Sibbarp gifte sig Gärda S vid 26 års ålder med lantbrukaren Daniel S från samma trakt. De bosatte sig på gården Björnås, nära Långås i Morups socken, belägen i nuvarande Falkenbergs kommun. Den snabba samhällsomdaningen med föränderliga villkor för landsbygden och de yrkesverksamma inom jordbruket aktua-

liserade för S betydelsen av ökad skolning och redan före giften hade hon därför skaffat sig viss folkhögskoleutbildning. Hennes make engagerade sig i Riksförbundet landsbygdens folk (RLF), bildat 1929, och blev ledamot av dess distriktsstyrelse i Halland. Detta förde också S in i jordbrukets organisationsarbete, men först efter att det sena 20-talets internationella jordbrukskris kommit in i en mer akut fas. Näringsens betryckta läge med höjda omkostnader och fallande priser ledde vid det följande decenniets början till en totalmobilisering av den svenska jordbruksbefolkningen. Detta innebar en organisering såväl ekonomiskt, i form av jordbrukets föreningsrörelse, som fackligt, i form av RLF och bildandet av Svenska landsbygdens studieförbund (SLS) samt politiskt genom Bondeförbundets och Svenska landsbygdens ungdomsförbunds (SLU) organisatoriska utbyggnad.

Sedan den kvinnliga rösträttens införande 1921 hade de flesta politiska partier egna kvinnoförbund men inte Bondeförbundet. Hallands distrikt verkade emellertid inför riksdagsvalet 1932 för att organisera också landsbygdens kvinnor för partiets sak genom ett särskilt kvinnoförbund. S var redan från början en av de ledande i detta arbete. I maj 1932 hölls i Falkenberg ett första möte som ledde till bildandet av ”Falkenbergsortens kvinnliga avdelning av B.F.”. S blev interimordförande och startade tillsammans med några andra kvinnor med anknytning till bonderörelsen ett agitations- och organisationsarbete som ledde till att avdelningen redan ett par månader senare hade över 400 medlemmar. Fler avdelningar tillkom och i november bildades ett halländskt kvinnoförbundsdistrikt, som vid årets slut räknade över 1 500 medlemmar. Vid Bondeförbundets riksstämman 1933, som var förlagd till Halmstad, konstituerades SLKF. S valdes till det nya förbundets sekreterare, en post hon behöll ända till 1966. Åtminstone inledningsvis fungerade hon även som kassör.

Organisatoriskt växte SLKF snabbt och etablerade nya distrikt över hela landet. Hallandsdistriktet behöll dock sin ledande position under hela 30-talet. Medlemstalet i hela riket låg 1940 på ca 10 000 medlemmar, 1950 på ca 50 000 och 1960 på ca 60 000.

Samtidigt som landsbygdens och jordbrukets avfolkning accelererade lyckades SLKF därmed mobilisera de kvarvarande kvinnorna i allt högre grad. Under denna förbundet så framgångsrika tid leddes organisationsarbetet länge från S:s hem i Långås, där förbundsexpeditionen låg fram till 1950. Arbetet bedrevs med små ekonomiska medel – trots tillväxten i medlemstal rådde en strikt sparsamhetsprincip. S har själv berättat om att hon på eget initiativ inköpte en skrivmaskin till förbundsexpeditionen, vilket i flera år framkallade kritiska kommentarer från revisorer och flera distrikt. Inriktningen på SLKF:s verksamhet var från början social och kretsade kring det ”som låg landsbygdskvinnans hjärta nära”. Förbundet och S visade närmast total lojalitet mot Bondeförbundet och lyckades samtidigt bredda dess socialpolitik till krav på bl a införande av barnbidrag, bättre bostadsförhållanden på landsbygden och husmorsemester.

Från 30-talets mitt och trettio år framåt hade S flera kommunala och regionala uppdrag i Halland. På riksnivå innehade hon en rad uppdrag samtidigt som hon var ledamot av riksdagen. Huvudinriktningen för uppdragen var socialpolitik, särskilt med anknytning till situationen för kvinnor på landsbygden och inom jordbruket. Hon var bl a ledamot av styrelsen för Hemmens forskningsinstitut och av Husmödrarnas samarbetskommitté samt av styrelsen för Rädda barnen. Inom sitt parti hade S förtroendeuppdrag på alla nivåer, bl a som ordförande i SLKF:s Hallandsdistrikt och som ledamot av Bondeförbundets/Centerpartiets partistyrese.

S blev som första kvinna i Bondeförbundet 1945 invald i riksdagen där hon tog plats i FK. Denna plats behöll hon, mestadels som enda kvinna för sitt parti, till och med 1963. Endast under 1954–58 hade hon sällskap av Margret Nilsson. Som riksdagsledamot lade S fram 122 motioner. Ett flertal av dem koncentrerades till samma områden som hennes uppdrag kretsade kring, dvs socialpolitik, kvinnofrågor, särskilt med anknytning till landsbygden och jordbruket. S interPELLERADE också tämligen flitigt, inte minst i barn- och ungdomsfrågor.

S:s långa tid i FK slutade i öppen strid inom partiet. Inför valet 1958 hade hon av

partivännerna i Halland låtit sig övertalas till att bara sitta halva mandatperioden för att sedan släppa fram Alvar Andersson i Knäred. När denne 1961 fick en plats i AK och det blev tal om att S i stället skulle ersättas av hans ersättare, en annan man, blev reaktionerna starka bland Centerkvinnorna som riskerade att bli utan representation i riksdagen. De lyckades övertyga S, som helst ville dra sig tillbaka till gården i Halland, om att sitta kvar tiden ut. Riktigt så blev det inte, utan hon satt kvar ett år längre än planerat varefter hon fick avsluta tiden i riksdagen som riksdagsrevisor.

S:s stora politiska betydelse låg i hennes arbete för SLKF och i hennes roll som socialpolitisk pådrivare inom det egna partiet och i riksdagen. I en tid då jordbrukets och landsbygdens levnadsvillkor var under snabb förändring och arbetssituationen för kvinnor ledde till att många yngre kvinnor sökte sig till tätorterna, spelade hon en betydande roll för att i politiska sammanhang fästa uppmärksamheten på landsbygdens sociala problematik. Detta gällde under alla de tre decennierna som hennes politiska verksamhet omfattade. S framstår som en av de absolut viktigaste personerna bakom sitt partis breddade inriktning under 40-, 50- och 60-talen och därmed bakom Centerterns tillväxt som maktfaktor i svensk politik under samma tid.

S:s korrespondens (4 vol) i Centerkvinnornas arkiv, RA.

Källor o litt: Förtroenderådets o dess arbetsutskotts prot, partistyr:s o presidiets prot o verksamhetsberättelser, i Centerpartiets arkiv; prot i Centerkvinnornas arkiv, allt i RA.

A Dahlgren, O Elgström o H A Larsson, Landsbygdskvinnor organiserar sig: hur Svenska landsbygdens kvinnoförbund bildades (1983); Kvinnor som gjort skillnad: centerörelsens pionjärer (2008); M Larsson, Kvinnor i tidsspegel: en bok om Centerterns kvinnoförbund (1973); Tvåkammarriksdagen 1867–1970, 2 (1985).

Hans Albin Larsson

Svenson, Göthe Wilhelm, f25 sept 1828 i Karlskrona, Stadsförs, d 25 aug 1906 i Sthlm, Skeppsh. Föräldrar: kofferdiskep-